

Forraadt – Kønnenes kamp

Publiceret 01/05/2021 i [Kultur/Bøger af Carina Wøhlk](#)

Print

BØGER // ANMELDELSE – I anledning af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs genudgivelse af Amalie Skrams *Forraadt* har Carina Wøhlk læst romanen, der udkom for 130 år siden, med moderne øjne. I lyset af #metoo og #textmewhenyougethome er hendes skildring af uligheden mellem kønnene bestemt ikke uaktuel.

I en tid, hvor hashtags som #MeToo og #Textmewhenyougethome præger samfundsdebatten, genudgives Amalie Skrams bog *Forraadt* i serien Danske Klassikere, som præsenteres af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i samarbejde med Gyldendals Forlag.

Bogen, som oprindeligt udkom i 1892 i efterdønningerne fra sædelighedsfejden, handler om ulighed imellem kønnene – og om de omkostninger, uligheden kan føre med sig. Spørgsmålet er, om den giver mening ind i nutidige refleksioner over mænd og kvinders indbyrdes forhold?

Som psykologisk drama har bogen en rå kraft, som stadig giver efterklang

For vi lever jo i en gylden epoke med seksuel frigjorthed og jævnbyrdighed imellem kønnene, ikke? Nok vidner de førnævnte hashtags om stadige overgreb mod kvinder, men vi har da i hvert fald gjort op med kyskhedsbælter og kønsstereotyper. Eller har vi?

Forfatterskabet

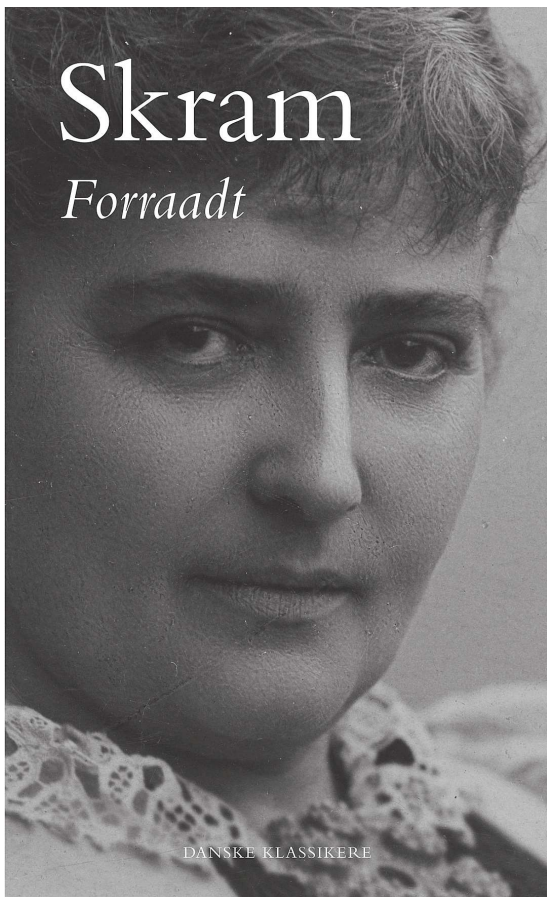
Norskfødte og danskgifte Amalie Skram var en af det moderne gennembruds forfattere. I sit forfatterskab kredsede hun om samfundets magtstrukturer – med særligt blik for kvinders, fattiges og psykisk syges vilkår. Med sin naturalistiske og pågående pen skrev hun med stor sans for virkeligheden.

Forraadt blev Skrams fjerde og sidste i en række af bøger, der havde fokus på ægteskabet. Mest kendt af disse er nok *Constance Ring*, men *Forraadt* fortjener en renæssance. Som psykologisk drama har bogen en rå kraft, som stadig giver efterklang.

Den besudlende seksualitet

I *Forraadt* møder læseren de to hovedpersoner på deres bryllupsdag. Den purunge og ærbare pige Aurora, kaldet Ory, er netop blevet gift med den brede og brovtende søkaptajn Adolph Riber, der er væsentligt ældre og mere erfaren end hende. Allerede under bryllupsfesten afslører han sit kortlunte temperament, og læseren aner det ildevarslede i hele scenariet.

I en samtale med moderen, umiddelbart inden parret skal forlade festen, går det op for den unge brud, at bryllupsnatten er nær, og at hun skal sove i samme seng som sin ægtemand. Hun reagerer med gråd og bestyrtelse. Hvorfor har moderen ikke forberedt hende og fortalt hende, hvad der venter?

“FORRAADT” GENUDGIVET I HARD COVER OG MED FORNEMME NOTER TIL DEN NYSGERRIGE LÆSER. COVER

Og moderen svarer med en sætning, der med ét ord stiller den seksualmoral til skue, som hele bogen er et opgør med: ”Hvorfor skulde jeg besudle din Fantasi, før det var nødvendigt”. *Besudle*. Underteksten er, at seksualitet er beskidt. Og Ory skal ikke kontamineres før tid.

Det udvikler sig til et usundt spil med sadomasochistiske undertoner – et spil uden vinder, vel at mærke

Da Ory efter afskeden med barndomshjemmet ankommer til Ribers hus, forstærkes hendes følelse af, at der er noget skrækkeligt under opsejling. Stuepigen dækker af i soveværelset og siger om det hvide sengelinned: ”Alting som Sne. En Brud skal begraves i hvidt. Ja, for det er jo alligevel som en Begravelse, Frøken. En forlader ét Liv og gaar ind til et andet”.

Ory bliver rædselsslagen og prøver at flygte. Riber sætter efter og indhenter hende. Hans ord er ikke til at misforstå: ”La mig faa Dig, som jeg har Ret og Lov til”. Bryllupsnatten bliver sikkert derefter.

Den skæbnesvangre pagt.

Riber er efter sin tids standarder et "rigtigt mandfolk", der har været ude at løbe hornene af sig, inden han slår sig til ro i ægteskabet. Ory har måske nok haft bejlere, men har ikke haft mulighed for at udfolde sin seksualitet.

Der er altså en væsentlig forskel imellem dem: Riber har en seksuel historie. Ory har levet op til de jomfruelighedsidealiser, der stilles til hendes køn.

Da Ory opdager sin mands brogede seksuelle fortid, fyldes hun af lige dele foragt og fascination. De ambivalente følelser er ved at flå hende i stykker. Og hun indgår en skæbnesvanger pagt med Riber: Han skal aflægge "Skriftemaal".

Han skal fortælle hende i alle detaljer om sine erotiske eskapader. Kun fuld vished kan give hende ro. Tror hun. Men jo mere hun får at vide, jo mere forpint bliver hun – og jo mere sætter hun Riber på pinebænken. Det udvikler sig til et usundt spil med sadomasochistiske undertoner – et spil uden vinder, vel at mærke.

Hvem bliver forrådt?

Hvad er det så, titlen refererer til? Hvem er det, der bliver forrådt? Ret beset er der tale om et dobbeltforræderi.

Ory bliver forrådt af den moder, der ikke vil indvie hende i seksuallivets mysterier – og af sin tids kvindebillede, der er håbløst spændt ud imellem luder og madonna. Og Riber bliver forrådt af den hustru, han havde håbet af falde til ro hos – og af tidens forkvaklede seksualmoral, der forhindrer ham i at vinde hendes tillid og kærlighed.

I Skrams litterære univers er der ingen, der råber hurra for den lille forskel

Det dobbeltforræderi forstår Skram at skildre med stor indlevelse. Ory vækker sympati fra begyndelsen, men som handlingen skrider frem, nuanceres billedet af Riber, og læseren får mere og mere ondt af ægtemanden også. Han prøver virkelig at stille sin hustru tilpas, men må kapitulere til sidst. Han ender som en kastreret udgave af sig selv.

Forræderi som tema næres af den arketypiske historie fra evangelierne. Både Ory og Riber brydes med Judas-skikkelsen og mærker hans kys, der for den enes vedkommende bliver et dødslys.

Ét kød?

Bogen *Forraadt* udfordrer hele ægteskabsbegrebet – hele forestillingen om at blive ét kød, som vielsesritualet siger. For hvordan kan det uskyldige, ofringsparate "Lammekjød" blive ét med "en stor, tyk, trediveaarig Mand"?

Det kan ikke hænge sammen. Der er for stor væsensforskellighed. Og i Skrams litterære univers er der ingen, der råber hurra for den lille forskel – for den synes nærmest at være uoverstigelig stor.

Netop derfor er Skrams stærke bog fremdeles vedkommende og værd at læse

Læseren fornemmer, at forfatteren har meget på spil. At hun i bogen forsøger at bearbejde et dilemma, som hun selv har lagt krop og sjæl til. Det efterskrift, som følger bogen, afslører da også, at der er en selvbiografisk investering i *Forraadt*.

Læservenligt ekstramateriale

Det vidende og velskrevne efterskrift har den britiske professor i litteraturvidenskab, Janet Garton, begået. Læseren rives hurtigt med af skribentens store indblik i Amalie Skrams forfatterskab.

Ud over efterskriftet indeholder bogen en bibliografi, der oplister bøger af Skram og om *Forraadt*, værker om Skrams forfatterskab og om den historiske baggrund.

Endelig præsenteres læseren for et udførligt afsnit om udgave- og tekstforhold samt et noteapparat, der ikke mindst tjener til at kaste lys over sproglige gåder. Der er også kælet for de ydre detaljer. Bogen er smuk – hardback med omslag, der portrætterer forfatteren og med flere vævede læsebånd, der fungerer som bogmærker.

Værd at læse

Bogen *Forraadt* hører til de danske klassikere og præsenterer også en klassisk problemstilling, som hverken 1968, den deraf følgende kvindefrigørelse eller nok så mange bøger om emnet har kunnet løse: Der er forskel på mænd og kvinder. Ikke mindst i vores opdragelse og socialisering.

Og netop derfor er Skrams stærke bog fremdeles vedkommende og værd at læse.

[LÆS FLERE ANMELDELSER AF CARINA WØHLK HER](#)

Forraadt

Amalie Skram

Danske Klassikere

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Gyldendals Forlag

Top, ungdomsportræt af Amalie Skram, foto: Frederik Klem, nu på Norges Nationalbibliotek

- CARINA WØHLK
- SENESTE ARTIKLER

Carina Wøhlk er uddannet som teolog fra Københavns Universitet i januar 1993. I oktober 1997 blev Carina Wøhlk ansat som sognepræst og funktionspræst ved Helligaandskirken i København. Siden september 2015 har hun fungeret som sognepræst i Frederiksværk-Vinderød sogn i Nordsjælland.

Carina Wøhlk har medvirket i flere radioprogrammer og et enkelt TV-program. Hun har bidraget til andagtsbogen "Lad Livet Leve" (Unitas Forlag) og udgivet salmesamlingerne Salmeskat og Salmeskat 2 i samarbejde med komponist Hans Ole Thers.

Desuden er hun aktiv foredragsholder og boganmelder.